

**VILNIAUS PETRO VILEIŠIO PROGIMNAZIJOS
DIREKTORIUS**

ĮSAKYMAS

**DĖL MOKINIŲ PEDIKULIOZĖS EPIDEMIOLOGINĖS PRIEŽIŪROS IR
KONTROLĖS TVARKOS PATVIRTINIMO**

2016 m. vasario 10 d. Nr. V – 55
Vilnius

Tvirtinu mokinių pedikuliozės epidemiologinės priežiūros ir kontrolės tvarką (pridedama 6 lapai).

Direktorė

Danutė Kazakevičienė

**VILNIAUS PETRO VILEIŠIO PROGIMNAZIJOS MOKINIŲ,
PEDIKULIOZĖS EPIDEMIOLOGINĖS PRIEŽIŪROS IR KONTROLĖS, TVARKA**

1. Tvarka sudaryta remiantis užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės centro, pedikuliozės epidemiologinės priežiūros ir kontrolės metodinėmis rekomendacijomis. Patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007-06-20 raštu Nr.1.8-326 „Dėl pedikuliozės epidemiologinės priežiūros ir kontrolės metodinių rekomendacijų.
2. Gautas išankstinis tėvų sutikimas atlikti vaiko švaros ir asmens higienos bei apsikrėtimo utelėmis (pedikulioze) patikrinimą mokykloje (mokymo sutartyje).
3. Patikrinimą rekomenduojama atlikti po rudens, žiemos, pavasario atostogų ir atsižvelgiant į epidemiologines reikmes.
4. Mokyklos darbuotojai turi suprasti, kad mokinio apsikrėtimo utelėmis faktas yra labai subtilus dalykas, ir imtis visų reikiamų priemonių, kad užsikrėtęs utelėmis mokinsys būtų apsaugotas nuo viešo izoliavimo, pažeminimo ir kitų neigiamų pasekmių.
5. Profilaktinį patikrinimą dėl užsikrėtimo utelėmis atlieka visuomenės sveikatos priežiūros specialistas (toliau VSPS), dirbantis mokykloje arba specialistai, kurie atsako už sveikatos priežiūrą.
6. Prieš kiekvieną patikrinimą mokiniai informuojami apie tai, kas bus daroma ir kodėl tai reikia daryti. VSPS paaiškina, kad mokinio užsikrėtimas utelėmis dar nereiškia, kad jis nesilaiko higienos reikalavimų, nes net ir kasdieninis galvos plovimas neapsaugo nuo užsikrėtimo utelėmis.
7. Patikrinimas atliekamas atskiroje patalpoje, kurioje yra vandens bei muilo arba sveikatos kabinete. .
8. Patikrinimą atliekantis VSPS turi elgtis korektiškai ir kvalifikuotai. Mokinsys neturi jaustis nešvarus ir kaltas, jei jo galvoje ar drabužiuose būtų rasta utelių.
9. Mokinsys, kurio galvos plaukuose buvo rasta glindų ar utelių, neturi būti tuoj pat atskirtas nuo kitų mokinių, jis gali likti mokykloje iki dienos pabaigos.
10. Baigus patikrinimą ir radus glindų ar utelių informuojama klasės auklėtoja, mokyklos administracija ir mokinio tėvai ar globėjai raštu (tvarkos 2 priedas). Taip pat mokyklos administracija mokyklos bendruomenei gali išdalyti laiškus, kuriais rekomenduojama patikrinti savo vaikų galvas dėl galimo užsikrėtimo utelėmis (tvarkos 3 priedas) bei suteikiama informacija apie utelėtumo profilaktiką (tvarkos 1 priedas).
11. Mokinsys į mokyklą gali sugrįžti tik tada, kai utelės išnaikinamos (t.y. nerandama nei utelių, nei glindų). Mokykla gali pareikalauti gydytojo ar tėvų raštiško patvirtinimo, kuriame tėvai/ globėjai nurodo, kokiomis priemonėmis ir kada buvo pradėtas vykdyti utelių naikinimas.
12. Grįžęs į mokyklą mokinsys sveikatos priežiūros kabinete arba tam skirtoje patalpoje patikrinamas dėl priemonių taikymo kokybės.
13. Po savaitės mokinsys patikrinamas pakartotinai.
14. Kai tėvai ar globėjai piktybiškai nereaguoja į mokyklos pranešimus, apie tai informuojamas mokyklos socialinis pedagogas bei Vaiko teisių apsaugos tarnyba.
15. Atsižvelgiant į epidemiologines reikmes, mokykloje turi būti vykdomi periodiniai pokalbiai, paskaitos apie utelėtumo profilaktiką.

ATMINTINĖ UTĖLĖTUMO PROFILAKTIKA

Utėlėtumo (Pedikuliozės) apibrėžimas

Utėlėtumas (pedikuliozė) – apsikrėtimas utėlėmis. Pedikuliozės sukėlėjai: galvinė utėlė *Pediculus humanus capitis*, parazituoianti žmogaus galvos plaukuose, drabužinė utėlė *Pediculus humanus corporis*, parazituoianti žmogaus drabužiuose, *Phthirus pubis*, parazituoianti gaktos srities (intensyvaus užsikrėtimo atveju – ir kitose plaukuotose kūno vietose) plaukuose. Visų rūšių utėlės maitinasi žmogaus krauju, deda kiaušinius (glindas), kuriuos priklįjuoja prie plauko arti odos. Utėlės nešokinėja, bet greitai šliaužioja.

Kaip atpažinti utėlėtumą?

Tušti glindų kiautai, negyvos glindos ar utėlės gali būti įvardijamos kaip buvęs užsikrėtimas. Gyvos, judančios utėlės ar gyvos glindos, esančios arti plauko šaknies, patvirtina aktyvų užsikrėtimą.

Glindos yra 1,0–1,5 mm dydžio, suaugusi utėlė yra maždaug sezamo sėklos dydžio.

Geriausias būdas aptikti utėles – vandeniui sudrėkintomis tankiomis šukomis šukuoti plaukus.

Pleiskanos gali būti klaidingai priskiriamos glindoms. Glindos tvirtai prisiklijavusios prie plauko, jos nenukrenta nuo judesio, brūkštelėjimo ar pūstelėjimo.

Pagrindinis apsikrėtimo drabužinėmis utėlėmis požymis – utėlės drabužiuose. Dažniausiai pasitaiko, kai žmonės priversti nuolat dėvėti kelis sluoksnius drabužių (benamiai, asmenys karo lauke, katastrofų, stichinių nelaimių vietose). Drabužinės utėlės labiau mėgsta vilnonius drabužius. Maitinimosi metu jos išlieka ant artimiausio prie kūno esančio drabužio ir tik atsitiktinai iššliaužia ant kūno. Šios utėlės plinta dalijantis drabužiais arba kartu miegant.

Gyvenimo ciklas (1 paveikslas)

Patelė padeda 6-8 kiaušinius (glindas) per dieną. Juos priklįjuoja prie plauko, labai arti odos.

Lerva (nimfa) išsivysto per 7-10 dienų, o likęs glindos kiautas lieka priklįjuotas prie plauko. Naujai išsiritusiai lervai (nimfai) būtinas kraujas per pirmas 24 val. Lervos (nimfos) vystymasis iki suaugusios utėlės, galinčios dėti kiaušinius, trunka 7-12 dienų. Lervos (nimfos) neplinta kitiems asmenims, užsikrėsti galima tik suaugusiomis utėlėmis.

Galvinė utėlė gyvena maždaug 30 dienų ir per gyvenimą sudeda apie 100 kiaušinių. Be žmogaus išorinėje aplinkoje utėlė išgyvena ne ilgiau kaip 24 val.

Drabužinės utėlės gyvena ir deda kiaušinius skalbinių ar drabužių raukšlėse, ypač – siūlėse. Kiaušinius prilipina prie audinio plaukelių arba prie žmogaus kūno plaukelių, išskyrus galvą. Glindos stambios, 0,9-1,0 mm ilgio.

Utėlėtumo plitimas

Utėlėmis užsikrečiama ilgalaikio tiesioginio sąlyčio su utėlėmis apsikrėtusiais žmonėmis metu (vaikų kolektyvuose, perpildytame transporte) bei keičiantis drabužiais, patalyne, šukomis, šepečiais, naudojantis bendra lova, rankšluosčiais, pagalvėmis, kai sudaromos sąlygos utėlėms patekti nuo vieno asmens galvos į kito asmens galvą.

Dažniausiai plinta tiesioginiu būdu iš galvos į galvą, esant artimam sąlyčiui arba per šukas, plaukų šepečius, kitus plaukų priežiūros reikmenis, keičiantis galvos apdangalais bei juos laikant kartu ir kt.

Utėlėtumo profilaktika

Žinios apie utėlėtumą yra esminis dalykas, keičiantis nuostatas ir elgesį bei užtikrinantis efektyvų jo plitimo mažinimą. Supratimas apie utėlių vystymosi ciklą padeda jas sėkmingai sunaikinti.

Mokykloje

- mokiniai neturėtų dalintis šukomis, plaukų šepečiais, kitais galvos priežiūros reikmenimis, galvos apdangalais ir/ar drabužiais;
- galvos apdangalai laikomi palto (apsiausto), kuris kabykloje saugomas atskirai, rankovėje;
- sportiniai čiužiniai, galvą saugantys įrenginiai (šalmi) valomi (siurbiami dulkių siurbliu) po kiekvieno panaudojimo;
- kilimai dulkių siurbliu siurbiami kasdien.

Utėlių pašalinimas šukomis

Mechaninis utėlių šalinimas yra rekomenduojamas daugelyje šalių, nes pastaruoju metu išaiškintas utėlių atsparumas medikamentams.

Plaukai sudrėkinami 4-5% acto tirpalu ir šukuojami tankiomis šukomis apie 30 min., kol pašalinamos gyvos utėlės.

Šukavimas kartojamas dvi savaites kas 3-4 dienas.

Panaudojus utėlių naikinimo priemones, plaukus rekomenduojama skalauti 4-5% acto ar citrinos rūgšties vandeniniu tirpalu. Tai padeda pašalinti glindas, nes plauko paviršius tampa slidesnis. Glindas būtina šalinti ne tik dėl estetinių paskatų, bet ir siekiant sumažinti klaidingos diagnozės galimybes. Glindas lengviau pašalinti specialiomis tankiomis šukomis šukuojant vandeniu sudrėkintus plaukus. Šis metodas turėtų būti kartojamas kelias savaites.

Utėlių naikinimas

Utėles naikinantys medikamentai (pedikuliocidai) naudojami tik išaiškinus utėlėtumą ir pasitarus su vaistininku ar gydytoju.

Utėlės naikinamos moksleivio tėvų/globėjų pastangomis. Šiam tikslui skirti medikamentai perkami vaistinėje, jie naudojami griežtai laikantis vartojimo aprašymo informaciniame lapelyje.

Jei panaudojus medikamentą galvos plaukuose pastebimos gyvos utėlės, procesą būtina kartoti pasirenkant kitą medikamentą.

Dažniausiai pasitaikančios neefektyvaus medikamentų naudojimo priežastys:

- medikamentas panaudotas nesilaikant informaciniame lapelyje nurodytų reikalavimų;
- panaudotas neefektyvus medikamentas;
- pakartotinis užsikrėtimas nuo kito asmens.

Sąlytį turėjusių asmenų (turėjo artimą sąlytį galva su galva per paskutinį mėnesį) išaiškinimas – pagrindinė pakartotinio užsikrėtimo profilaktinė priemonė. Visiems užsikrėtusiems asmenims turi būti taikomi tie patys utėles naikinantys medikamentai tuo pačiu metu.

Galvinių utėlių atveju medikamentas taikomas taip, kaip nurodyta jo informaciniame lapelyje, vėliau plaunama karštu vandeniu su muilu, šampūnu.

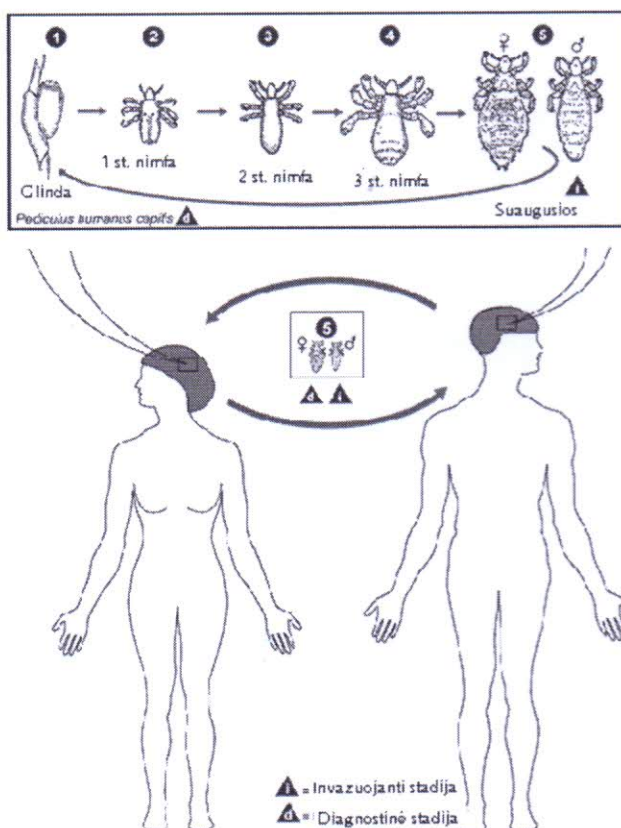
Galvos apdangalai, lovos skalbiniai, pagalvės (jei skalbiamos) kruopščiai plaunami karštesniame nei 60°C vandenyje, šukos ir kiti plaukų priežiūros reikmenys plaunami arba mirkomi 4-5% acto tirpale 30 min.

Bet kurios išsivystymo stadijos drabužinės utėlės (kiaušiniai, lervos, suaugusios utėlės), aptiktos ant skalbinių, drabužių ar kitų daiktų, naikinamos kaip galima greičiau. Skalbiniai virinami 2% kalcinuotos sodos tirpale 15 min., drabužiai lyginami karštu lygintuvu iš abiejų audinio pusių, atkreipiant dėmesį į siūles, raukšles. Drabužiai, kurių negalima virinti, skalbiami karštesniame nei 60°C vandenyje. Efektyvus utėlių, esančių drabužiuose, patalynėje (pagalvėse, čiužiniuose, antklodėse) ir kituose minkštuose daiktuose, naikinimo būdas yra kaitinimas specialiuose įrenginiuose (dezinfekcijos kameroje).

Lietuvoje registruoti utėles naikinantys medikamentai (pedikuliocidai)

Benzilbenzoat – tepalas, gaminamas Estijoje,
Nittyfor (permetrinas) – tirpalas, gaminamas Vengrijoje,
Pedeks (permetrinas) – 0,5 proc. losjonas, gaminamas Latvijoje,
Permetrino 4 proc. tepalas, gaminamas Latvijoje.

1 paveikslas. GALVINIŲ UTĖLIŲ VYSTYMOSI CIKLAS

Vystymosi stadija	Atpažinimas	Optimali temperatūra	Išgyvenimo laikas be šeimininko	Kiti duomenys
Glinda (kiaušinis)	Gelsvai rudos ar pilkos spalvos. Ovalo formos. 0,8-1 mm ilgio. Negyva pabąla ir pakeičia formą. Tvirtai laikosi prie plauko.	28-35°C	-	Inkubacijos periodas - 7–10 dienų. Dažniausia glindų lokalizacijos vieta - pakaušio ir smilkinių sritis. Glindos nesivysto žemesnėje kaip 28°C, bet temperatūrai pasikeitus iki optimalios, gali vystytis toliau.
Nimfos (3 stadijos)	Permatoma, po pirmo pasimaitinimo – rusvai raudona. 3 poros kojų su nageliais.	30,5-35 °C	Vidutiniškai 12-15 val. Išsivysčius iš glindos, mitybai būtinas kraujas per pirmas 5 val.	Po 7–12 dienų išsivysto iki suaugusios utėlės.
Suaugusi utėlė	Gelsvai ruda spalva. 3 poros kojų su nageliais.	30,5-35 °C	Vidutiniškai 12-15 val.	Gyvenimo trukmė - 23–30 dienų.

LAIŠKO TĖVAMS/GLOBĖJAMS PAVYZDYS

Gerbiami tėveliai ar globėjai

Taip jau atsitiko, kad Jūsų sūnaus/dukros _____ galvos plaukuose/drabužiuose (pabraukti) buvo rasta utėlių. Tačiau tai dar nereiškia, kad Jūsų namuose nesilaikoma higienos reikalavimų. Net kasdieninis galvos plovimas neapsaugo nuo užsikrėtimo utėlėmis. Utėlės negali skraidyti ar šokinėti. Dažniausiai utėlėmis užsikrečiama tiesioginio sąlyčio su utėlėtais žmonėmis metu (iš galvos į galvą), rečiau – keičiantis drabužiais, patalyne, šukomis, šepečiais, naudojantis bendra lova, rankšluosčiais, pagalvėmis.

Prašome imtis priemonių, kad būtų išnaikintos utėlės, esančios Jūsų vaiko galvos plaukuose/drabužiuose. Tam tikslui skirti medikamentai parduodami vaistinėse, jie naudojami griežtai laikantis gamintojo informaciniame lapelyje.

Į mokyklą Jūsų vaikas gali sugrįžti tik tada, kai jo galvos plaukuose/drabužiuose nebeliks utėlių (pritaikius utėlių naikinimo medikamentus arba utėlės ir glindos pašalintos rankiniu būdu). Prašome užpildyti žemiau pažymėtą šio laiško dalį.

Jei iškilo klausimų, skambinkite telefonu:

Dėkojame

Prašome užpildyti, pasirašyti ir gražinti šią dalį į mokyklą:

Mokinio vardas, pavardė _____

Priemonės, panaudotos utėlių naikinimui, pavadinimas _____

Gydymo pradžios data _____

Data, kada mokinys grįžo į mokyklą _____

Tėvo/globėjo parašas _____

LAIŠKO TĖVAMS/GLOBĖJAMS PAVYZDYS

Gerbiami tėveliai ar globėjai

Taip jau atsitiko, kad mūsų mokykloje, kurią lanko Jūsų vaikas, kai kurie vaikai apsikrėtė utėlėmis. Gali būti, kad nuo utėlėtų vaikų apsikrėtė ir Jūsų vaikas.

Tačiau tai dar nereiškia, kad Jūsų namuose nesilaikoma higienos reikalavimų. Net kasdieninis galvos plovimas neapsaugo nuo užsikrėtimo utėlėmis. Utėlės nemoka skraidyti ar šokinėti. Dažniausiai utėlėmis užsikrečiama tiesioginio sąlyčio su utėlėtais žmonėmis metu (iš galvos į galvą), rečiau – keičiantis drabužiais, patalyne, šukomis, šepečiais, naudojantis bendra lova, rankšluosčiais, pagalvėmis.

Mokyklos administracija prašo padėti sustabdyti utėlių plitimą. Geriausias būdas kovoti su utėlėmis – reguliariai tikrinti vaiko galvą. Įdėmiai perskaitykite šias rekomendacijas net ir tuo atveju, jei Jūsų vaikas nėra užsikrėtęs utėlėmis.

Jei radote utėlių vaiko galvoje, būtinai informuokite mokyklą, vaikų darželį ar kitą įstaigą, kurioje lankosi kiti Jūsų vaikai. Taip pat reikia informuoti ir Jūsų vaiko draugų tėvus ar globėjus. Tai yra vienas iš efektyviausių būdų apsaugoti kitus ir užkirsti kelią pedikuliozės plitimui.

Jei iškilo klausimų, galite skambinti telefonu:
El.p.

Ačiū už bendradarbiavimą